

กฎหมายวิธีสบัญญัติพิเศษเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชน

จากการที่ประเทศไทยใช้ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม (Laissez-Faire) ซึ่งมีหลักการ
ที่ให้เอกชนดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจโดยอิสระมีการแข่งขันกันและรัฐจะมีบทบาทเพียงแต่การเป็นผู้
กำกับให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปในกรอบของกฎหมายและคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนรวม โดยระบบ
เศรษฐกิจเสรีนิยมนี้จึงเห็นได้ว่าจะต้องมีกฎหมายที่กำหนดควบคุมมิให้การดำเนินธุรกิจของเอกชน
ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนส่วนรวมและโดยที่การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจได้มีการ

4

คดีแห่งแทนผู้เสียหายโดยรัฐหรือองค์กรพิเศษ ตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและ
ข้อขัดข้องของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่จะนำมาปรับใช้กับกฎหมายพิเศษต่างๆ ที่มีอยู่

วิธีวิจัยที่ใช้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้วิธีวิจัย โดยศึกษาจากเอกสาร ตำราทั้งจาก
ในประเทศและต่างประเทศ โดยจะเน้นการใช้เอกสารจากต่างประเทศเพราะการดำเนินคดีแห่ง
ของผู้เสียหายจำนวนมากตามกฎหมายพิเศษ โดยการกำหนดให้มีผู้แทนในการดำเนินคดีนั้นตามกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่งยังมีข้อขัดข้องหรือข้อจำกัด ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในประ
เทศไทยนั้นเป็นการแก้ปัญหาโดยการตั้งหน่วยงานสงเคราะห์ชั้นเท่านั้น บทความทางกฎหมายเกี่ยว
กับการดำเนินคดีแห่งชนิดพิเศษ (Class Action) ที่เป็นฉบับภาษาไทยจึงยังไม่มี

สมมติฐานของการวิจัย

ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายสารบัญญัติที่ประสงค์จะคุ้มครองสาธารณชนแล้วก่อให้เกิดความ
เสียหายแก่เอกชนจำนวนมาก ควรจะมีวิธีพิจารณาความพิเศษแก่คู่ความเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของ

คุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม ในการนี้รัฐจำเป็นต้องแทรกแซงสิทธิส่วนบุคคลให้ลดน้อยลง ในการนี้ของกฎหมายวิธีสบัญญัติย่อมหมายความว่าบุคคลอาจถูกแทรกแซงสิทธิทางศาลเมื่อผลประโยชน์ส่วนรวมมีความสำคัญมากกว่า

ในบทนี้จะแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของกฎหมายวิธีพิจารณาความที่บัญญัติขึ้น โดยมีลักษณะพิเศษเพื่อคุ้มครองสาธารณชน โดยจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวความคิดและหลักทฤษฎีรองรับกฎหมายพิเศษที่ได้พัฒนาขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2.1. อำนาจในการฟ้องคดี

อำนาจในการฟ้องคดีนั้นเป็นอำนาจที่บุคคลทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคกัน แต่ในกรณีพิเศษเพื่อคุ้มครองสาธารณชน อำนาจฟ้องคดีจึงตกมายังรัฐหรือองค์กรพิเศษ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแต่เดิมนั้นประชาชนผู้บริโภคมีหน้าที่ต้องปกป้องตนเองตามหลักเรื่องสัญญาและผู้ซื้อต้องเป็นผู้ระวัง กฎหมายส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่เห็นว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเท่าเทียมกัน กฎหมายล้มละลายที่มีแนวความคิดในการปกป้องประชาชนทั้งทางด้านเจ้าหนี้และลูกหนี้ กฎหมายแรงงานที่มีความประสงค์จะให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และประหยัด กฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ที่มีแนวความคิดว่าการจะนำหลักการในเรื่องการกู้ยืมเงินแต่เดิมนมาใช้กับการออกหุ้นกู้ต่อประชาชนนั้น ไม่อาจคุ้มครองผู้ถือหุ้นที่เป็นสาธารณชนได้อย่างเต็มที่ เมื่อสภาพของเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปรัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซง โดยการกำหนดให้รัฐหรือองค์กรพิเศษ เป็นผู้มอำนาจในการฟ้องคดี

การดำเนินคดีของรัฐหรือองค์กรพิเศษเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายเพื่อการเยียวยาแก้ไขความเสียหายแก่ประชาชนทั่วไปนั้น กฎหมายจะต้องกำหนดให้รัฐ

หรือองค์กรพิเศษมีอำนาจในการฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายเพื่อให้สามารถดำเนินคดีในทางแพ่งได้ ตัวอย่างของการกำหนดให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐหรือองค์กรพิเศษในการฟ้องคดี เช่น การให้อำนาจแก่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่เป็นโจทก์ในคดีล้มละลายว่าการดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่เป็นโจทก์นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ทั้งปวง ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 และการกำหนดให้อำนาจแก่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ตาม พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งสาระสำคัญของกฎหมายทั้งหลายดังกล่าวมานี้คือการกำหนดให้อำนาจแก่องค์กรดังกล่าวมีอำนาจที่จะฟ้องร้องคดีได้ โดยมีใช้เป็นการมอบอำนาจให้ฟ้องคดี ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตามหลักกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคนั้นแต่เดิมกฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของสังคมในสมัยเก่าอันเป็นสังคมแคบและวิธีการผลิตยังไม่สลับซับซ้อนเท่าสังคมในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น ในสัญญาซื้อขายเดิมนั้นใช้หลักที่ว่า "ผู้ซื้อต้องระวัง" (caveat emptor) ประกอบกับหลักความรับผิดตามความสัมพันธ์ในสัญญา (privity rule) กล่าวคือ ผู้ซื้อและผู้ขายตามสัญญาเท่านั้นที่ต้องรับผิดต่อกันและกัน แต่ปัจจุบันกระบวนการผลิตและการกระจายสินค้าแตกต่างจากเดิมมากมาย การใช้หลักความรับผิดตามความสัมพันธ์ในสัญญา (privity rule) และหลักผู้ซื้อต้องระวังไม่อาจมาใช้บังคับได้ เนื่องจากความเสียหายนั้นอาจเกิดแก่ผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าจากผู้ขายคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คู่สัญญาก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการซื้อขายได้ คงเหลือแต่การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน² แต่ถ้าหากในกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนและเป็นเรื่องและผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ขายบริการแต่

² สุขุม ศุภนิตย์, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า ก-ข.

เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่จะทราบว่ามีความบกพร่องเกิดขึ้น ณ จุดใด ก็จะทำให้การสืบถึงความเสียหายในทางละเมิดมีความยากลำบากจนบางกรณีผู้เสียหายก็ไม่อาจสืบได้ และหมตสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้หลักกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่คำนึงถึงหลักความสัมพันธ์ในทางสัญญาระหว่างคู่กรณี (privity rule) เปลี่ยนเป็นการไม่คำนึงถึงหลักความสัมพันธ์ในทางสัญญาระหว่างคู่กรณีเพราะผู้บริโภคที่แท้จริงอาจไม่ใช่คู่สัญญาเสมอไป และหลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor) ก็กลับเป็นฝ่ายต้องเป็นฝ่ายใช้ความระมัดระวัง (caveat venditor) ประกอบกับการที่ผู้บริโภคไม่อาจมีอำนาจต่อรอง (inadequacy of bargaining power) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีมาตรการพิเศษในการคุ้มครองผู้บริโภค สำหรับประเทศไทยนั้นการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นมุ่งให้เกิดความปลอดภัยในสังคม โดยการออกกฎหมายเพื่อความปลอดภัยในการบริโภคของประชาชน หรือการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐเพื่อทำหน้าที่สกัดกั้นปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในการบริโภค อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวก็เป็นเพียงการคุ้มครองผู้บริโภคในทางอ้อมเท่านั้นและการคุ้มครองผู้บริโภคก็เป็นไปในลักษณะการป้องกันและปราบปรามผู้ที่ทำให้เกิดอันตรายโดยการแฝงอยู่ในกฎหมายฉบับอื่นๆ อาทิเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องละเมิด ข้อชาย เป็นต้น หรือความไม่เป็นธรรมในการบริโภคมิได้มุ่งให้เกิดการชดใช้เยียวยาความเสียหาย การเยียวยาความเสียหายจึงเป็นไปในลักษณะการฟ้องร้อง เรียกร้องค่าสินไหมในทางละเมิดเสียเป็นส่วนใหญ่

รัฐจึงได้บัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคขึ้น โดยตรง ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งได้กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคเมื่อคณะกรรมการเห็นสมควรและเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประ

โยชน์แก่ผู้บริโภคร่วม โดยการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคและยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้อง เรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอได้ด้วย และในกรณีเช่นนี้ก็ยังคงกำหนดให้ยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นอกจากนี้ในกฎหมายดังกล่าวยังกำหนดให้อำนาจแก่สมาคมผู้บริโภคหรือสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจในการฟ้อง เรียกค่าเสียหายแทนสมาชิกของสมาคม³ ได้ถ้ามีหนังสือมอบอำนาจให้ เรียกค่าเสียหายแทนจากสมาชิกของสมาคม และในกรณีเช่นนี้ยังได้กำหนดห้ามสมาคมถอนฟ้อง เว้นแต่ศาลจะอนุญาต หรือสมาชิกผู้มอบหมายยินยอม⁴ จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นผู้ทำหน้าที่แทนรัฐในการคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชน

ตามหลักกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ว่าด้วยเรื่องหุ้นกู้ นั้น เนื่องจากหุ้นกู้เป็นตราสารประเภทหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างไปจากตราสารอื่นๆ เช่น การกู้ยืมเงินทั่วไป โดยหุ้นกุนั้นมีพัฒนาการมาจากการกู้ยืมเงินจากประชาชน การกู้ยืมเงินที่ทำการในระหว่างคนสองคนก็กลายมาเป็น การกู้ยืมจากคนนับร้อยนับพันคน ถ้าจำนวนหุ้นกู่ที่มีการออกมีจำนวนมากและบริษัทผู้ออกหุ้นกู่ผิดนัดไม่ชำระเงินต้นและหรือดอกเบี้ย ก็ย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ถือหุ้นที่มีได้ชำระหนี้ในการฟ้องร้องคดี หากให้ผู้ถือหุ้นทุกคนต่างมาฟ้องคดีย่อมก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อรัฐและประชาชน ทำให้มาตรการทางกฎหมายที่โดยปกติสามารถใช้ได้กับการกู้ยืมเงินธรรมดาไม่เอื้ออำนวยต่อการออกหุ้นกู่ต่อไป

จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่จะเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองผู้ถือหุ้นกู่⁵

³ มาตรา 41 วรรค 1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.. 2522

⁴ มาตรา 41 วรรค 2 เรื่องเดียวกัน

⁵ อีระเดช ต้นสุวรรณรัตน์, "การคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้ถือหุ้นกู่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต แผนกวิชา กฎหมายธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535) หน้า 21.

ซึ่งมาตรการดังกล่าวได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเสนอขายหลักทรัพย์และการซื้อขายหลักทรัพย์ โดยมีความมุ่งหมายให้มีการเปิดเผยข้อมูลโดยชัดแจ้งแก่ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายหลักทรัพย์ในกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้อำนาจแก่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้มีอำนาจกระทำการในนามของตนเองเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นทั้งปวง ในการรับหลักประกันและการใช้สิทธิบังคับหลักประกัน การดำเนินการให้ผู้ถือหุ้นปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ให้ไว้แก่ผู้ถือหุ้นกู้โดยตรง⁵ ในกฎหมายฉบับเดียวกันยังได้กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์มีสิทธิฟ้องร้องบังคับคดีกับผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้เพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นทั้งปวงได้ ในกรณีผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้กระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือละเลย ไม่ปฏิบัติตามสัญญาแต่งตั้งผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ และ ในกรณีที่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้กระทำความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์ตามบทบัญญัติมาตรา 48 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้กำหนดให้ถือว่าความผิดที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ของผู้แทนผู้ถือหุ้นกุนั้นเป็นความผิดตาม หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ หมวด 3 ความผิดฐานฉ้อโกง หมวด 4 ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ หมวด 5 ความผิดฐานยกยอก หรือ หมวด 7 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ของลักษณะ 12 แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วย โดยให้สำนักงานคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁷ และมาตรา 48 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ยังกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจเรียกทรัพย์คืนหรือค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแทนผู้ได้รับความเสียหาย

⁵ มาตรา 45 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

⁷ มาตรา 48 เรื่องเดียวกัน

ทายด้วย ตามหลักการฟ้องคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อีกด้วย^๘

ตามหลักกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาตินั้น หากพิจารณาในบางแง่มุมอาจจะเห็นว่ากฎหมายในส่วนนี้ไม่จำเป็นต้องแยกพิจารณาต่างหากให้พิเศษไปจากการดำเนินคดีที่มีอยู่แล้วตามปกติ แต่เมื่อพิจารณากันอย่างจริงจังแล้วจะเห็นว่ากฎหมายสภาวะแวดล้อมเป็นกฎหมายที่มุ่งจะคุ้มครองผลประโยชน์ของมหาชนโดยทั่วไปเป็นการส่วนรวม อันเนื่องมาจากแนวคิดดั้งเดิมที่ถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่และมีโอกาสใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้โดยตรง โดยทางอ้อม หรือเพื่อสันเทาการก็ตามก็ถือว่ารัฐนั้นเป็นผู้มีภาระหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลไว้ให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนของประเทศทุกยุคทุกสมัยเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากธรรมชาติเสมอไปที่เรียกว่า "Public Trust Doctrine"^๙ หากนำแต่เพียงหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เคยมีใช้อยู่ขึ้นมาพิจารณาคดีแล้ว ขอบเขตของบังคับใช้เพื่อป้องกันสภาวะแวดล้อมก็ไม่ก่อให้เกิดผลได้ตามเจตนารมณ์ รัฐในฐานะผู้แทนของประชาชนจึงมีหน้าที่ในการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม

สำหรับประเทศไทยนั้นกฎหมายที่ใช้ในการฟ้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 การดำเนินคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตาม

^๘ เรื่องเดียวกัน

^๙ จรดชัย ศัลยพงศ์, "รูปแบบกฎหมายสภาวะแวดล้อมของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 125-126.

พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงอาจแบ่งได้เป็นสองกรณีคือ รัฐเป็นผู้ดำเนินการฟ้องคดีเป็นการดำเนินคดี
 ในลักษณะที่รัฐใช้อำนาจตามกฎหมายในการควบคุมดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการดำเนิน
 คดีที่มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันระหว่างการดำเนินคดีโดยรัฐ และการดำเนินคดีของประชาชน
 อำนาจในการดำเนินคดีของรัฐจึงจำกัดเฉพาะการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมไม่รวมถึงการชดใช้
 เยียวยาเหมือนดังเช่นประชาชนฟ้องคดีเองการดำเนินการฟ้องร้องตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและ
 รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นการขยายอำนาจในการฟ้องคดีให้กว้างออกไป โดยให้รัฐซึ่งมิได้เป็น
 ผู้ได้รับได้รับความเสียหายโดยตรงเข้าทำการฟ้องร้องคดีได้ โดยเหตุผลที่ว่าความเสียหายที่เกิด
 ขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและทำความเดือดร้อนเสียหายแก่ประชาชนก็ถือเป็นมูลเหตุเพียงพอที่จะทำให้สิทธิ
 ในการฟ้องคดีรัฐเกิดขึ้น การฟ้องระหว่างเอกชนต่อเอกชนนั้นอาจจะอยู่ในขอบเขตการฟ้องเพื่อ
 แสดงว่าจำเลยฝ่าฝืนกฎหมาย การดำเนินคดีในประเภทนี้อาจจะดำเนินได้โดยผู้เสียหายคนเดียว
 หรือมีการดำเนินการในนามของกลุ่มผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ก็ได้ แต่วัตถุประสงค์ในการฟ้องคดีของ
 รัฐและเอกชนจะมีความแตกต่างกัน คือเอกชนมุ่งเน้นที่การแก้ไขเยียวยาและเรียกร้องค่าสินไหม
 ทดแทน แต่รัฐมุ่งเน้นที่การปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม¹⁰

ตามหลักกฎหมายล้มละลายนั้น มีวัตถุประสงค์พิเศษในการดำเนินคดีที่แตกต่างจากการ
 ดำเนินคดีแพ่งธรรมดา กล่าวคือ เป็นการชำระบัญชีผู้มีหนี้สินส่วนตัว โดยเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ได้
 ฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลาย เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้โดย
 รวบรวมทรัพย์สินทุกชนิดของลูกหนี้มารวมเป็นกองกลางเพื่อแบ่งเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้ทุกคน การฟ้อง
 คดีแพ่งนั้นเป็นการฟ้องเพื่อตัวเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์โดยเฉพาะ ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก
 แต่การฟ้องคดีล้มละลายเป็นการฟ้องที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นทางด้าน

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

ลูกหนี้ เจ้าหนี้ หรือประชาชนในสังคม การฟ้องคดีล้มละลายก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านเจ้าหนี้และลูกหนี้ ทางด้านเจ้าหนี้การฟ้องคดีล้มละลายจะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าคดีแพ่งและการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีล้มละลายจะต้องดำเนินการด่วนและรวบรัดกว่าการดำเนินคดีแพ่งธรรมดา ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายทางด้านธุรกิจ ทางด้านลูกหนี้กฎหมายล้มละลายยังมีนโยบายช่วยเหลือลูกหนี้ที่สุจริตให้หลุดพ้นจากการล้มละลายเพื่อให้มีโอกาสตั้งตัวใหม่ได้ นอกจากนี้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังเข้ามาทวงถามหนี้ให้แก่ลูกหนี้จากบุคคลที่เป็นหนี้ลูกหนี้ในคดีล้มละลาย และให้ความคุ้มครองประชาชนมิให้ต้องเสียหายจากการที่อาจจะถูกลูกหนี้ซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะสามารถชำระหนี้ได้นั้นมาหลอกลวงทำหนี้ขึ้นอีก โดยกฎหมายกำหนดให้มีการประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์และราชกิจจานุเบกษา¹¹ เมื่อลูกหนี้ถูกพิทักษ์ทรัพย์เพื่อประชาชนจะได้ทราบและไม่หลงให้ลูกหนี้ก่อหนี้ขึ้นอีก

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ได้กำหนดให้การฟ้องคดีล้มละลายนั้นเป็นการฟ้องคดีในลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากคดีแพ่งโดยทั่วไปโดยทำให้เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ดำเนินการฟ้องคดีซึ่งอาจจะเป็นโจทก์คนเดียวหรือหลายคนก็ได้¹² โดยเจ้าหนี้แต่ละคนไม่ต้องมาฟ้องร้องเป็นคดีเอง การดำเนินคดีของเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์เป็นการกระทำแทนเจ้าหนี้คนอื่นๆ อย่างไรก็ตามกฎหมายก็เข้ามามีส่วนในการปกป้องเจ้าหนี้ถ้าเป็นเจ้าหนี้หลักประกันเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จะต้องยอมสละหลักประกันที่ตนมีอยู่เพื่อใช้สิทธิขอรับชำระหนี้เช่นเจ้าหนี้สามัญ¹³ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

¹¹ ทวี กสิยวงศ์, คำอธิบายกฎหมายล้มละลาย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524), หน้า 1-4.

¹² มาตรา 12 พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

¹³ มาตรา 10)(2) เรื่องเดียวกัน

สงค์ของกฎหมายล้มละลายที่เป็นการฟ้องร้องเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ทั้งปวง นอกจากนี้เมื่อศาลอนุญาตให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้วกฎหมายก็เข้ามาคุ้มครองเจ้าหนี้รายอื่นๆ ที่มีได้มาฟ้องร้องเป็นคดี โดยเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จะทำการถอนฟ้องคดีก่อนศาลอนุญาตไม่ได้¹⁴ เพื่อเป็นการป้องกันเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์อาจสมรู้ร่วมคิดกับลูกหนี้อื่นเป็นการทำให้เจ้าหนี้รายอื่นๆ เสียเปรียบได้

ตามหลักกฎหมายแรงงานนั้น มีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมอำนาจต่อรองและการตัดสินใจของลูกจ้างให้กระทำในลักษณะที่เป็นกลุ่มโดยผ่านผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง การตัดสินใจนั้นจะมีผลผูกพันลูกจ้างทุกคนซึ่งถือเป็นสหภาพแรงงานลูกจ้าง โดยผ่านผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง¹⁵ ในทางกลับกันทางด้านนายจ้างก็จะมีสมาคมนายจ้าง โดยผ่านผู้แทนนายจ้างเช่นเดียวกัน การกำหนดให้มีผู้แทนฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างมีความมุ่งหมายที่จะให้ทั้งสองฝ่ายสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางด้านแรงงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ทำให้สามารถตกลงกันได้โดยไม่ต้องดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล ในกรณีที่ไม้อาจเจรจาตกลงกันได้ผู้แทนของทั้งสองฝ่ายก็สามารถดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีได้ แต่ในขั้นนี้ก็ได้เป็นการตัดสิทธิของลูกจ้างหรือนายจ้างแต่ละคนที่จะให้สิทธิส่วนบุคคลฟ้องคดีแรงงานเอง เมื่อกฎหมายแรงงานมีวัตถุประสงค์พิเศษที่มีลักษณะแตกต่างไปจากคดีแพ่งธรรมดา เพราะเป็นข้อขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน การดำเนินคดีจึงมีลักษณะพิเศษตามไปด้วยโดยจะต้องเป็นวิธีพิจารณาคดีที่สะดวก รวดเร็ว เสมอภาคและเป็นธรรม เพื่อให้ลูกจ้างและนายจ้างมีโอกาสประนีประนอมและสามารถกลับเข้าไปทำงานร่วมกัน

¹⁴ มาตรา 11 เรื่องเดียวกัน

¹⁵ Robert A. Groman, Basic Text on Labour Law, (Minnesota:West Publishing, 1976), p. 40.

สำหรับการดำเนินคดีแรงงานในประเทศไทยจะต้องดำเนินตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ซึ่งในที่นี้จะกล่าวเฉพาะกรณีผู้แทนในการดำเนินคดีที่มีใช้การมอบอำนาจในการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 60 กรณีที่โจทก์ซึ่งยื่นฟ้องคดีเดียวกันมีหลายคน เช่น ลูกจ้าง โรงงานแห่งหนึ่งหลายคนต้องการฟ้องนายจ้างคนเดียวกันในเรื่องเดียวกันบรรดาโจทก์เหล่านั้นอาจตกลงกันเองแต่งตั้ง โจทก์คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีก็ได้ ในกรณีที่มิได้ตกลงกันถ้าศาลเห็นสมควรก็อาจมีคำสั่งให้โจทก์เหล่านั้นแต่งตั้งผู้แทนในการดำเนินคดีได้ ทั้งนี้ ไม่คำนึงว่าคู่ความจะมีความประสงค์หรือสมัครใจให้มีการแต่งตั้งผู้แทนหรือไม่ก็ตาม¹⁶ แต่การตั้งผู้แทนในคดีที่ศาลอาจมีดุลยพินิจให้แต่งตั้ง ได้นั้นมิได้เฉพาะผู้แทน โจทก์เท่านั้น¹⁷ ซึ่งศาลจะมีคำสั่งก็เฉพาะแต่กรณีที่มิโจทก์จำนวนมากๆ และเป็นที่คาดหมายว่าหากจะให้โจทก์เหล่านั้นมาดำเนินคดีในศาลด้วยตนเองทุกคนคงจะไม่ก่อให้เกิดความสะดวกในการพิจารณาคดี ผู้ที่จะเป็นผู้แทนโจทก์ในการดำเนินคดีได้จะต้องเป็นโจทก์ด้วยกันเอง ในคดีนั้นจะแต่งตั้งบุคคลอื่นที่มีใช้โจทก์มิได้¹⁸ สำหรับจำนวนของผู้แทนโจทก์นั้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 กำหนดให้ศาลมีดุลยพินิจกำหนดได้ตามควรแก่คดี¹⁹ การดำเนินคดีของผู้แทนโจทก์นั้นย่อมผูกพันโจทก์ทุกๆ คน

¹⁶ สุดาศิริ เอ็นนูธนา, คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2525), หน้า 60.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน

¹⁸ จำรัส เขมะจารุ, ศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรือง, 2527), หน้า 82-83.

¹⁹ โปรดดู ข้อกำหนดว่าด้วยการแต่งตั้งผู้แทนโจทก์ในการดำเนินคดีในศาลแรงงาน

เนื่องจากการกระทำของผู้แทนโจทก์ถือว่าเป็นการกระทำของโจทก์ทุกคน และในกรณีที่ผู้แทนโจทก์บางคนมีความประสงค์ที่จะถอนตัวออกไปจากการดำเนินคดี ศาลอาจเห็นสมควร ไม่จัดให้มีการแต่งตั้งผู้แทนโจทก์ในการดำเนินคดีแทนผู้แทนโจทก์คนนั้นก็ได้ ในส่วนของผู้แทนจำเลยนั้น เนื่องจากกฎหมายไม่เปิดช่องให้กระทำได้

2.2. การเรียกค่าสินไหมทดแทน

ในการดำเนินการฟ้องคดีต่อผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นได้แก่ การเรียกค่าสินไหมทดแทน ในประเด็นปัญหาของการเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายแต่ละรายย่อมไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับผลกระทบที่ผู้เสียหายแต่ละรายได้รับอันเนื่องมาจากการละเมิดนั้น ดังนั้นในประเด็นของการเรียกค่าสินไหมทดแทนแม้ว่ากฎหมายจะได้กำหนดให้รัฐหรือองค์กรพิเศษมีอำนาจฟ้องคดีได้ก็ตามแต่การที่จะเรียกค่าเสียหายได้มากน้อยประการใดจะต้องเป็นเรื่องที่ผู้เสียหายจะต้องร้องขอให้รัฐหรือองค์กรพิเศษนั้นเป็นผู้เรียกร้องให้ ดังเช่น

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 39 วรรค 2 เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายได้เฉพาะกรณีที่ผู้บริโภคได้ร้องขอในส่วนของพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 48 ซึ่งกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้เสียหาย ในคดีที่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามบทบัญญัติในหมวด 1 ความผิดฐานหลักทรัพย์และวงราวทรัพย์สิน หมวด 3 ความผิดฐานฉ้อโกง หมวด 4 ความผิดฐานโกงเจ้าหน้าที่ หมวด 5 ความผิดฐานชักยอก และหมวด 7 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินของลักษณะ 12 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับ

คดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม พนักงานอัยการมีสิทธิฟ้องขอให้คืนทรัพย์สินตามมาตรา 43 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยผู้เสียหายไม่ต้องร้องขอ สำหรับความผิดนอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในมาตรา 43 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นผู้เสียหายต้องร้องขอให้พนักงานอัยการเรียกให้สิทธิไล่เบี้ยเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ท่อก่อให้เกิดความเสียหายได้

ในส่วนของพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 นั้นประเด็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์นั้นไม่ปรากฏ ทั้งนี้เนื่องจากคดีล้มละลายเป็นคดีที่ฟ้องเพื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อเข้ามาอยู่ในกองกลางแล้วแบ่งชำระให้แก่เจ้าหนี้ทุกคนตามส่วน จะพบกัแต่การที่บุคคลภายนอกได้รับความเสียหายอันเหตุเนื่องมาจากทรัพย์สินของตนถูกยึดไปเพราะเหตุที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในความครอบครองหรืออำนาจสั่งการหรือสั่งจำหน่ายของลูกหนี้ตามมาตรา 109 (3) พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 หรือการที่บุคคลภายนอกถูกเพิกถอนการโอนทรัพย์สินที่ได้มีการทำขึ้นระหว่างบุคคลภายนอกกับลูกหนี้ก่อนศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายสามเดือนหรือหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้ว²⁰ หรือการที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ยอมรับทรัพย์สินของลูกหนี้หรือสิทธิตามสัญญาที่ลูกหนี้มีต่อบุคคลภายนอกเพราะเห็นว่าจะเป็นภาระมากกว่าประโยชน์ที่ควรจะได้ซึ่งเป็นการทำให้บุคคลภายนอกนั้นเสียหายบุคคลภายนอกนั้นมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้

ในส่วนของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้นการเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าพระราชบัญญัตินี้เป็นการ

²⁰ มาตรา 115 พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

ขยายอำนาจในการฟ้องคดีให้แก่รัฐโดยถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม รัฐจึงมีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้²¹ แต่เป็นการเรียกร้องค่าเสียหายในฐานะที่รัฐเป็นผู้คุ้มครองประโยชน์ของประชาชนซึ่งก็คือ ค่าเสียหายที่ประชาชนได้ออกไปในการชจัดมลพิษ ซึ่งในส่วนของค่าสินไหมทดแทนนี้กฎหมายยังได้รวมถึงการที่รัฐจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำการชจัดมลพิษนั้นให้หมดไปด้วย ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนโดยตรงรัฐเป็นเพียงแต่ผู้ที่เข้ามาปกป้องและชจัดความเสียหายที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งใช้สิทธิไล่เบี้ยเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายได้ อย่างไรก็ตามอำนาจเรียกค่าสินไหมทดแทนของรัฐนี้ไม่รวมถึงค่าเสียหายอื่นๆ ที่ประชาชนได้รับนอกจากค่าชจัดมลพิษเพียงอย่างเดียว

ในส่วนของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคความแรงงาน พ.ศ. 2522 นั้น การเรียกค่าสินไหมทดแทนย่อมทำได้ตามความประสงค์ของโจทก์ เนื่องจากโจทก์เป็นผู้ฟ้องคดีมาแต่เริ่มแรกและในคำขอท้ายฟ้องของโจทก์ก็ย่อมระบุว่าโจทก์มีความประสงค์ที่จะให้ศาลมีคำพิพากษาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน การที่มีการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งผู้แทนโจทก์ในคดีเป็นแต่เพียงการให้ผู้แทนโจทก์เข้าดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนโจทก์ทุกคนเพื่อความสะดวกในการพิจารณาเท่านั้น ไม่เป็นการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโจทก์คนอื่นๆ และไม่ทำให้คำขอของโจทก์แต่ละคนเสียไป

การเรียกค่าสินไหมทดแทนจึงมีความไม่เท่าเทียมกัน อันเนื่องมาจากข้อกำหนดในเรื่องอำนาจในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่แตกต่างกัน จากการวิเคราะห์กฎหมายแต่ละฉบับ

²¹ ตูมาตรา 97 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พบว่าความแตกต่างของกฎหมายสารบัญญัติเหล่านั้นมีมากกว่าที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้มากหรือน้อยนั้นจะต้องพิจารณาตามกฎหมายพิเศษแต่ละฉบับ

2.3. ผลของคำพิพากษา

เมื่อได้มีการพิจารณาคำพิพากษาคดีแล้ว และศาลได้มีคำพิพากษาคดีตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 คำพิพากษามีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่มีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเท่านั้น ไม่มีผลต่อผู้ที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความหากผู้เสียหายมิได้เข้าร่วมเป็นคู่ความในคดีนั้นย่อมไม่มีสิทธิที่จะอ้างเอาผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งเพื่อการบังคับต่อจำเลยหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายได้ ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นใหม่ต่อศาลส่วนคำพิพากษาในคดีก่อนนั้น โจทก์ในคดีใหม่สามารถอ้างเป็นส่วนหนึ่งของพยานหลักฐานได้ แต่ไม่มีข้อผูกพันที่ศาลจะต้องดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 อาจถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จากกรณีที่เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือค่าเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ร้องขอให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคดำเนินคดีกับผู้ก่อให้เกิดความเสียหายได้²² เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งเกี่ยวกับคดีที่เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคฟ้องร้อง

²² มาตรา 39 วรรค 2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นก็ย่อมมีผลต่อผู้บริโภครวมทุกคนที่ร้องขอแม้ว่าผู้บริโภคเหล่านั้นจะมีได้มาฟ้องร้องดำเนินคดีเองก็ตาม พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ เป็นผู้เสียหายในกรณีที่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้กระทำความผิด²³ โดยคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์มีอำนาจฟ้องคดีต่อผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ เมื่อเห็นว่าผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้กระทำความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์โดยผู้ถือหุ้นไม่ต้องร้องขอ เมื่อศาลมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการฟ้องคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัตินี้ผลของคำพิพากษาก็ย่อมตกแก่ผู้ถือหุ้นกู้ทุกคนแม้ว่าผู้ถือหุ้นกู้เหล่านั้นจะมีได้ฟ้องร้องคดีเองการตลาดหลักทรัพย์ฟ้องคดีให้ ซึ่งกรณีผู้บริโภคร้องขอให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องคดีต่อผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตกเป็นบุคคลล้มละลาย คำพิพากษาย่อมมีผลต่อเจ้าหนี้ทุกคนไม่ว่าเจ้าหนี้เหล่านั้นจะได้เข้ามาเป็นโจทก์ในคดีหรือไม่ก็ตาม โดยเจ้าหนี้ทุกคนจะต้องยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในเวลาสองเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด²⁴ เพื่อขอรับชำระหนี้เอาจากกองทรัพย์สินของลูกหนี้ได้นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 การที่รัฐเข้ามาฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมนั้นแม้เอกชนผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริงจะมีได้เข้ามาฟ้องร้องคดีเองก็ย่อมได้รับผลตามคำพิพากษานั้นด้วย อาทิเช่น ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายโดยการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ ลำคลอง หยุดปล่อยน้ำเสีย พร้อมทั้งดำเนินการลอกแม่น้ำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ผลของการคืนสู่สภาพเดิมก็ย่อมได้แก่ประชาชนผู้อาศัยอยู่สองฝั่งแม่น้ำนั้น นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคำพิพากษา

²³ มาตรา 48 วรรค 2 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

²⁴ มาตรา 91 พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

พ.ศ. 2522 ในส่วนของการมีผลผูกพันตามคำพิพากษาของโจทก์ในคดีนั้น ได้กำหนดไว้ในเรื่อง การแต่งตั้งผู้แทนโจทก์ในการดำเนินคดีในศาลแรงงาน กล่าวคือ การกระทำของผู้แทนโจทก์ใน คดีย่อมมีผลผูกพันโจทก์ทุกคนที่ฟ้องเข้ามาในคดี ซึ่งภายหลังมีการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งผู้แทนโจทก์ เพื่อดำเนินคดีก็ตาม ²⁵

จะเห็นได้ว่าความผูกพันตามผลของคำพิพากษาของกฎหมายพิเศษดังกล่าวข้างต้น ได้ ขยายกว้างออกไปจากเดิมที่คำพิพากษามีผลผูกพันเฉพาะคู่ความ ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับจะขยาย ขอบเขตออกไปไม่เท่ากัน อันเป็นผลเนื่องมาจากอำนาจในการฟ้องคดี

2.4. คดีแย้งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

การคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยมีเครื่องมือ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การดำเนินคดีแย้งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยที่ตามกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาของไทยนั้นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ด้วย กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ผู้ เสียหายที่ฟ้องคดีอาญานั้นมีสิทธิฟ้องคดีแย้งบังคับจำเลยนั้นตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้อง เนื่องมาจากการกระทำผิดอาญานั้นได้ ในคราวเดียวกันต่อศาลเดียวกัน แม้ว่าศาลที่พิจารณาคดี อาญานั้นจะมีใช้ศาลชำระคดีแย้งนั้นก็ตาม ²⁶

²⁵ โปรดดู ข้อกำหนดว่าด้วยเรื่องการแต่งตั้งผู้แทนโจทก์ในการดำเนินคดีในศาลแรงงาน ข้อ 5

²⁶ โปรดดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 26

5
 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานี้ เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติพิเศษอีกประการหนึ่งที่
 เข้ามามีส่วนบรรเทาภาระในการฟ้องคดีของปัจเจกชนในการที่จะต้องไปแยกดำเนินคดีแพ่งต่าง
 หากออกจากคดีอาญาทำให้เกิดความยุ่งยาก และการที่ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้เยียวยาก็ต้อง
 ล่าช้าออกไป ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายในการที่จะลด
 จำนวนคดีที่จะต้องนำขึ้นสู่ศาล โดยในกรณีที่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาก็เห็นควรจะให้
 การพิจารณาพิพากษาคดีไปพร้อมกัน ซึ่งสิทธิในการเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องมาจากการ
 การกระทำผิดอาญานั้นจะต้องเป็นสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาจึงจะฟ้อง
 เป็นคดีแพ่งรวมมาด้วยได้ เช่น การฟ้องชดใช้ราคาทรัพย์สินจากการกระทำผิดฐานทำให้เสียหาย
 แต่สิทธิเรียกร้องในทางแพ่งมิได้เกิดขึ้นโดยตรงจากการทำความผิดอาญาแล้วจะฟ้องรวมกันมา
 ไม่ได้

แต่เนื่องจากหลักเกณฑ์ในเรื่องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นไม่สามารถนำมาใช้ได้
 กับทุกกรณีที่เกิดขึ้น เพราะคดีอาญานั้นจะต้องค้นหาความจริงว่าจำเลยผิดจริง ซึ่งมีกระบวนการ
 การที่ค่อนข้างสูงและอาจใช้ระยะเวลาในการพิสูจน์พยานหลักฐาน การที่ผู้เสียหายจะคอยผล
 แห่งคดีอาญาเพื่อมาเป็นข้อสรุปในคดีแพ่งนั้นอาจทำให้การบรรเทาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนต้องล่าช้า
 ไปอีก นอกจากนี้ในบางกรณีที่คดีแพ่งล้วนๆ ก็ไม่อาจนำบทบัญญัติในเรื่องนี้มาใช้ได้ โดยเฉพาะ
 เฉพาะอย่างยิ่งคดีแรงงานซึ่งผู้เสียหายมีจำนวนมากและกฎหมายวิธีสบัญญัติในปัจจุบันไม่อาจเข้าแก้
 ไขข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น จึงเกิดปัญหาการกระจายระจ่ายของผู้เสียหาย ความล่าช้าในการดำเนิน
 คดีทำให้การบรรเทาความเสียหายที่เกิดแก่ประชาชนต้องล่าช้าตามไปด้วย

วัตถุประสงค์การสืบพยานในคดีอาญา คือ การค้นหาว่าการกระทำของจำเลยเป็น
 จริงดังที่ฟ้องหรือไม่ และจำเลยเองมีความรับผิดชอบในทางอาญาอย่างไร รวมตลอดถึง

พฤติการณ์แห่งการกระทำของจำเลยเป็นอย่างไร ดังนั้นกรณีอาจเป็นไปได้ว่าพยานที่นำมาสืบแล้วในคดีอาญา ไม่เพียงพอในการที่จะพิพากษาคดีแบ่งและ จากการที่คดีอาญาเป็นคดีที่มีการค้นหาความจริงในเนื้อหา กฎหมายจึงกำหนดว่าในการพิพากษาคดีส่วนแบ่ง ศาลต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา²⁷

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายพิเศษที่มีความประสงค์จะคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชน ได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาเนื่องจากจำนวนของผู้เสียหายได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ที่ให้เจ้าหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ทั้งปวง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ฟ้องคดีให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายซึ่งได้ร้องขอต่อคณะกรรมการให้ฟ้องร้องและดำเนินคดีให้ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ที่ให้สำนักงานคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้เสียหายและฟ้องคดีแทนผู้ถือหุ้นกู้ทั้งหมด พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ให้รัฐฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ไม่ต้องมีผู้เสียหายมาร้องขอและท้ายที่สุดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาแรงงาน พ.ศ. 2522 ที่ให้โจทก์สามารถตั้งผู้แทนในการดำเนินคดีได้ แต่ก็ยังคงต้องฟ้องจำเลยเป็นรายบุคคลไปเพราะกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้มีการตั้งผู้แทนจำเลยในคดี นอกจากนี้บทบัญญัติว่าด้วยคดีแบ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เข้ามามีส่วนในการแก้ไขข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น

การที่กฎหมายพิเศษเหล่านี้มีบทบัญญัติเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณา

²⁷ คณิต ฅ นคร , กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร : เนติธรรม, 2528), หน้า 180.

ความแอ่งที่มีลักษณะ เป็นเป็จ เจกชน ให้ เป็น การ คຸ່ม ครอง มหาชน ใน ลักษณะ ที่ เป็น การ ยก วันบ ทบ ญัตติ
ทัว ไป ตาม ประมวล กฎหมาย วิธิ วิจารณ์ ความ แ่ง ก็ ตาม แต่ ก็ ยัง ไม่ ชัด เจน หรือ กว้าง พอ ที่ จะ ใช้
กับ ข้อ เท็จจริง ที่ เกิด ขึ้น ใน ปัจจุบัน เพราะ ว่า กฎหมาย แต่ละ ฉบับ มี การ ขยาย ขอบ เขต ไม่ เท่า กัน ดัง จะ
แสดง ให้ เห็น ตาม ตาราง เปรียบ เทียบ ข้าง ท้าย นี้ และ ใน บท ต่อ ไป จะ เป็น การ แสดง ให้ เห็น ถึง ข้อ ข้อ
ข้อ ของ ประมวล กฎหมาย วิธิ วิจารณ์ ความ แ่ง ที่ ไม่ สามารถ นำ มา ปรับ ใช้ กับ สภาพ เศรษฐกิจ และ
สังคม ใน ปัจจุบัน ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางเปรียบเทียบข้อแตกต่างของกฎหมายพิเศษ
กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ชื่อพระราชบัญญัติ	อำนาจในการฟ้องคดี	การเรียกค่าเสียหายทดแทน	ผลของคำพิพากษา
พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522	จำกัดเฉพาะผู้เสียหายที่ร้อง ขอต่อคณะกรรมการคุ้มครอง ผู้บริโภค	มิได้เฉพาะผู้ที่แจ้งความ จำนงขอให้ฟ้องคดีให้และ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่รับที่จะดำเนินคดีให้	ผูกพันเฉพาะผู้ที่คณะกรรมการ รับฟ้องคดีให้
พ.ร.บ. หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535	คณะกรรมการกำกับหลัก- ทรัพย์ฟ้องแทนได้เฉพาะผู้ถือ หุ้นผู้มีประกัน	เรียกได้เต็มจำนวน	ผูกพันเฉพาะผู้ถือหุ้นผู้มีประกัน
พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	ไม่จำกัด	เรียกได้เฉพาะค่าชดเชย	ประชาชน ไม่ได้รับผล โดยตรง
พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483	สำหรับเจ้าหนี้บังคับบุคคลต้อง เป็นหนี้ ไม่ต่ำกว่าห้าแสนบาท สำหรับเจ้าหนี้อุปการกรรม เป็นหนี้ ไม่ต่ำกว่าห้าหมื่นบาท	ไม่มีบทบัญญัติกำหนดไว้	ผูกพันผู้ที่ไม่ได้เข้ามาในคดี
พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณา ความแรงงาน พ.ศ. 2522	เป็นไปตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง	ตามที่ผู้เสียหายแต่ละคน ร้องขอมาในคำฟ้อง	ผูกพันตามหลักเกณฑ์ของ มาตรา 145 ปวิพ.